

Gasboringen en wadvogels

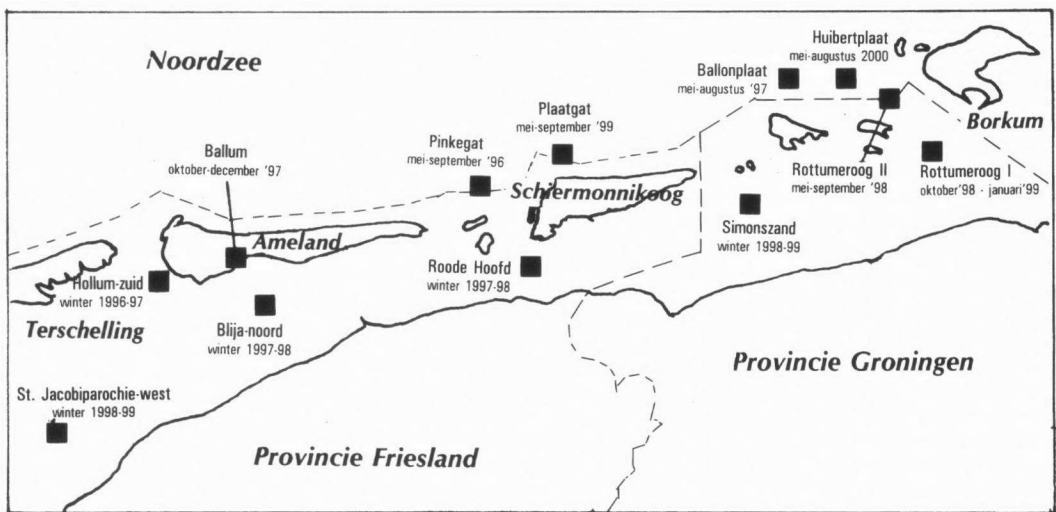
Gasboringen in de Waddenzee zijn al enige tijd een onderwerp van felle discussies. In figuur 1 staan de locaties van deze proefboringen: zes in de Waddenzee en zes in de onmiddellijke omgeving ervan. Door een gerechtelijke uitspraak zijn de voorbereidingen voor de proefboringen in de Noordzee voorlopig stopgezet. Dit was net op tijd, want de NAM (Nederlandse Aardolie Maatschappij) had eind mei willen beginnen met de eerste proefboring boven Engelsmanplaat.

Deze gerechtelijke uitspraak geeft hoop dat ook de proefboringen in de Waddenzee niet zullen doorgaan. Kortgeleden verscheen de Milieu Effect Rapportage (MER) over deze proefboringen (Haskoning 1995). In zo'n MER moet inzicht gegeven worden in de effecten van een bepaalde ingreep (hier de proefboringen) op natuur, milieu en landschap. Bestudering van de inhoud (geen sinecure, gezien de omvang en het taalgebruik) heeft echter duidelijk gemaakt dat deze MER op essentiële punten volstrekt onvoldoende inzicht geeft. Vandaar dat de Waddenvereniging een scherp protest heeft aangetekend tegen deze MER. In het 24 pagina's tellende bezwaarschrift, mede ingediend

namens tien andere organisaties waaronder Vogelbescherming Nederland en de Milieufederatie Groningen, worden ook bedenkingen ingebracht tegen het uitgevoerde vogelonderzoek en de conclusies daaruit. Dit is vooral te danken aan Meinte Engelman van de Wadvogelwerkgroep uit Friesland. Hieronder volgen enkele kritiekpunten.

Selectie van soorten

Een eerste bezwaar richt zich op de arbitraire keuze van de twaalf vogelsoorten waarvan het effect is onderzocht. Bij de selectie blijkt nauwelijks aandacht geschonken te zijn aan de Rode en Blauwe Lijst, aan soorten van Europe-

Figuur 1. Locaties van de proefboringen in en rond de Waddenzee.

se zorg of aan kwalificerende soorten van internationaal belangrijke vogelgebieden. Toepassing van bovengenoemde criteria resulteert in een lijst van 51 vogelsoorten. Al deze soorten zijn ofwel bedreigd, ofwel de Waddenzee is heel belangrijk voor ze ofwel ze zijn karakteristiek voor de Waddenzee. Van al deze soorten zou in de MER aangegeven moeten worden welke effecten proefboringen hebben op hun aanwezigheid. Die effecten hoeven niet per se negatief te zijn: Aalscholvers en Slechtvalken kunnen bijvoorbeeld boorplatforms goed als rustplaats gebruiken.

Bovendien zou één van de selectiecriteria de mate van voorkomen op de locaties kunnen zijn. Dan had het meer vanzelfsprekend geweest om ook soorten als Kanoetstrandloper, Kokmeeuw en Stormmeeuw in de selectie op te nemen en een soort als de Grote Stern (die bijna alleen in het westelijk deel van de Waddenzee voorkomt) weg te laten. Kortom, de soortseuze is arbitrair en niet goed onderbouwd. Wel werkt deze gebrekkige selectie door in alle resultaten van de MER.

Rammelende getallen

Een tweede bezwaar richt zich op de gebruikte aantallen. Zo zijn in vrijwel alle tabellen met aantallen en verblijfsperioden de vermelde getallen systematisch te laag. Tabel 1 geeft een indruk van deze verschillen: meestal zit de MER er wel 100.000 vogels naast.

Daarnaast wordt onbeargumenteerd gekozen voor een andere definitie van het internationaal belang van de Waddenzee voor vogels. De internationaal gangbare norm is 1%: in de MER wordt zonder een reden aan te geven (kenmerklijk?) voor 10% gekozen. Zelfs dan is de informatie niet volledig. Er worden negen soorten

genoemd, terwijl er vijf zijn weggelaten: Brandgans (48%), Pijlstaart (17%), Tureluur (17%), Smient (16%) en Steenloper (11%).

Betrouwbaarheid en verstoring

Verder worden bij gemiddelden vrijwel nooit spreiding en steekproefgroottes vermeld. Ook zijn bijna nergens uitspraken over de betrouwbaarheidsmarges te vinden. Toch maakt dit wel degelijk wat uit: een betrouwbaarheidsmarge van 2% (dan is het getal heel betrouwbaar) is heel wat anders dan één van 200% (niet ongevoen bij vogelonderzoek). Dit alles betekent dat de MER flinke lacunes vertoont in het geven van inzicht in de mate van betrouwbaarheid van de getallen. Een voorbeeld is de ecologische risico-analyse waar van de twaalf onderzochte soorten getallen worden gepresenteerd over de mate van verstoring.

Zo wordt voor de locatie Roode Hoofd vermeld dat er in de lente 5550 Rotganzen zitten. Op zich een opzienbarend aantal voor een locatie midden in de Waddenzee ten zuidwesten van Schiermonnikoog. Het blijft alleen onduidelijk waar dit getal vandaan komt: is het een gemiddelde, is het een aantal geteld op één dag of is het een maximum voor de lente? En als het een gemiddelde is, waarom zijn dan geen spreiding en steekproefgrootte vermeld? Vervolgens wordt gesteld dat in de lente 29 Rotganzen door een ponton en 16 door een hefeiland worden verstoord. Onduidelijk is hoe men aan deze getallen komt: gemeten door met een nep-ponton door het gebied te varen of op een andere manier? Bovendien ontbreekt ook hier informatie over steekproefgrootte en spreiding waardoor op geen enkele manier inzicht wordt gegeven in de betrouwbaarheid van deze getallen.

Tabel 1. Aantallen vogels in de Waddenzee: A: volgens de MER (Haskoning 1995); B: volgens tellingen gepubliceerd in Meltofte et al. 1994.

periode bron	winter		voorjaar		zomer		herfst	
	A	B	A	B	A	B	A	B
eenden & ganzen	170.000	290.000	130.000	195.000	60.000	70.000	180.000	280.000
steltopers	430.000	580.000	400.000	510.000	100.000	65.000	700.000	820.000
meeuwen & sterns	70.000	150.000	90.000	135.000	100.000	95.000	170.000	265.000

Bovendien zijn er ernstige bedenkingen tegen het gebruik van aantallen vogels in deze situatie. Het gaat hier namelijk primair om foeraargebieden voor wadvogels (denk bijvoorbeeld aan Bonte Strandloper, Scholekster, Rosse Grutto en Wulp), waarin wisselende aantallen afhankelijk van de getijcyclus over de locatie schuiven. Er zou dan ook een vergelijking moeten zijn in aantallen doorgebrachte foeraageeruren zonder storing door de NAM met een situatie inclusief verstoring. Er zal dan een afname van foeraageeruren zijn, maar naarmate de afstand van de verstoringsbron groter wordt, zal deze afname geringer zijn. Een dergelijke aanpak had ook moeten gelden voor de aanvoerroutes: hoe is de situatie nu en hoe wordt de situatie met NAM activiteiten.

Onderwaardering van de winter

Het vierde bezwaar richt zich op de keuze van het Ecologisch Minst Kwetsbaar Alternatief (EMK). Dit overzicht van verstoringsgevoelige perioden is onevenwichtig en incompleet. Bovendien is ten onrechte niet de conclusie getrokken dat er geen "minst gevoelige periode" bestaat, zeker niet in jaren met strenge winters. Terecht wordt in de tekst van de MER gesteld dat vogels in strenge winters storingsgevoelig zijn. Deze informatie wordt bij de afweging echter niet meegenomen, terwijl bij de afweging wel rekening wordt gehouden met broedvogels. Maar broedvogels zitten nu juist niet in of in de omgeving van de locaties.

Wintersterfte is echter bij veel soorten wadvogels een belangrijke aantalsregulerende factor. De afgelopen winter heeft dit weer eens bewezen! Weliswaar gaat het 's winters om een relatief klein deel van de populatie, maar het zijn vaak juist de kwalitatief beste vogels die zo noordelijk mogelijk proberen te over-

winteren. Deze vogels willen als eerste op de broedplaats zijn om de beste plekken te bezetten. Zodoende hebben ze de grootste kans op een goed broedsucces. Bovendien is 's winters de daglichtperiode en de energiebehoefte het hoogst, waardoor er weinig tot geen mogelijkheid is voor compenserend voedselzoeken. Dit alles betekent dat de effecten van verstoring in de winterperiode minstens zo evident zijn als tijdens het opvetten voor de wegtrek en gedurende de vleugelrui. In de MER is hier geen rekening mee gehouden.

Slotwoord

De Waddenzee is vooral van belang vanwege de enorme aantallen vogels. Bovenstaande voorbeelden illustreren dat de MER volsterkt onvoldoende inzicht geeft in de effecten van de proefboringen op wadvogels. Ook gaat de MER bijvoorbeeld niet in op de vraag of er eigenlijk wel geboord kan worden in en langs de Waddenzee, maar alleen op de vragen waar, wanneer en hoe de boringen zullen plaatsvinden. De NAM krijgt dan ook een dikke onvoldoende voor haar rapportage.

Literatuur

- Meltofte H, J Blew, J Frikke, H-U Rösner & CJ Smit. 1994. Numbers and distribution of waterbirds in the Waddensea. Wader Study Group Bulletin 74: 1-192.
- Haskoning 1995. Milieu-effectrapport Proefboringen naar aardgas in de Waddenzee. Haskoning, Nijmegen.
- Waddenvereniging 1996. Reactie MER Proefboringen Waddenzee. Rapport. Waddenvereniging, Harlingen.